

Cechy osobowości kierowców skazanych na karę pozbawienia wolności za prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości

Personality traits of drivers serving a custodial sentence for drink driving

Beata Pawłowska, Ewa Rzeszutko

II Klinika Psychiatrii i Rehabilitacji Psychiatrycznej UM w Lublinie
P.o. Kierownika: dr hab. n. med. M. Olajossy

Summary

Objectives: The aim of the work was the analysis of personality traits of men serving a custodial sentence for driving under the influence of alcohol.

Methods: The study included 44 males serving a custodial sentence for drink driving, 45 males serving a custodial sentence for assault and robbery as well as 32 men with no criminal record, who had never driven a motor vehicle under the influence of alcohol. The following research methods were used during the study: the Socio-demographic Questionnaire designed by the authors, the KRS, the Cattell's IPAT, the NI, the ACL and the Life style Questionnaire.

Results: The obtained results indicate significant statistical differences between the men serving the custodial sentence for drink driving as regards stress coping, anxiety level, intensified need to look for new experiences as well as anti-social personality traits.

Conclusions: The men serving a custodial sentence for drink driving show intensified traits of antisocial personality, higher level of anxiety, intensified impulsiveness irritability, distrust, aggression, egocentrism, eccentricity, intensified need for recognition, breaking social standards, experiencing various stimuli, new impressions, greater adaptation difficulties, less self-discipline, lower self-esteem as well as more frequently used destructive, escapist and emotional stress coping strategies as compared to the people with no criminal record, who never drove while under the influence of alcohol. As regards the intensity of personality disorders, stress coping strategies and self-image no significant differences were found between the men serving a custodial sentence for drink driving and those imprisoned for assault and robbery.

Słowa kluczowe: osobowość, kierowcy, alkohol

Key words: personality, drivers, alcohol

Wstęp

Z raportu rocznego Komendy Głównej Policji [1] wynika, że w 2012 roku nietrzeźwi uczestnicy ruchu spowodowali 3 407 wypadków (9,2% ogółu), w których zginęło 475 osób (13,3%), a rannych zostało 4 071 osób (8,9%). Najbardziej liczną grupę nietrzeźwych sprawców wypadków stanowili kierujący pojazdami, powodując 2 336 wypadków, w których zginęło 306 osób, a rannych zostało 3 125 osób. W odniesieniu do ogólnej liczby wypadków spowodowanych przez kierujących, osoby nietrzeźwe stanowiły 7,7%. W tej grupie nietrzeźwych kierujących największe zagrożenie bezpieczeństwa stanowili kierowcy samochodów osobowych. Spowodowali oni 1 742 wypadki (74,6% wypadków spowodowanych przez nietrzeźwych kierujących), w których zginęły 242 osoby, tj. 79,2% śmiertelnych ofiar zdarzeń spowodowanych przez nietrzeźwych kierujących, a ranne w tych wypadkach zostały 2 483 osoby (79,5%). Najwięcej wypadków spowodowali oni na skutek niedostosowania prędkości do warunków ruchu (69,7%), nieudzielenia pierwszeństwa przejazdu oraz jazdy niewłaściwą stroną drogi.

Przyczyny tak licznych wypadków spowodowanych przez kierowców prowadzących pojazd mechaniczny w stanie nietrzeźwości upatrywane są w: społecznej akceptacji „cichym przyzwoleniu” na prowadzenie pojazdu po spożyciu alkoholu, łagodnych karach, karach w zawieszeniu, którym poddawani są wymienieni kierowcy, a także w ich cechach osobowości i czynnikach rodzinnych. Jonah [2] informuje o nasilonej impulsywności osób skazanych za jazdę pod wpływem alkoholu. Jonah i Ulleberg [2, 3] podkreślają jednocześnie, że osoby wielokrotnie skazane za prowadzenie samochodu pod wpływem alkoholu uzyskiwały wyższe wyniki w skalach oceniających poszukiwanie wrażeń niż osoby skazane za ten czyn po raz pierwszy. Ulleberg [3] wyodrębnił dwie grupy osób prowadzących pojazdy w sposób ryzykowny. Pierwszą grupę stanowili głównie mężczyźni charakteryzujący się małym nasileniem altruizmu, lęku, nasiloną potrzebą „poszukiwania wrażeń” i brakiem odpowiedzialności związanej z prowadzeniem pojazdu. Osoby z drugiej grupy miały nasiloną potrzebę poszukiwania wrażeń, agresji, małe nasilenie lęku oraz przejawiały brak przystosowania emocjonalnego. Badacze tematu [3, 4] podkreślają, że osoby prowadzące pojazdy w sposób ryzykowny wykazują nasiloną potrzebę poszukiwania wrażeń, wrogość, drażliwość, agresję i brak przystosowania. Badani z grupy osób często jeżdżących ryzykownie byli znacząco bardziej agresywni, mniej empatyczni, mniej zorientowani zadaniowo, skłonni do przejawiania zachowań antyspołecznych. Zdaniem Beirnessa [4] ryzykowna jazda, powodowanie wypadków przez kierowców, którzy mają 18 lat, jest związana z mniejszym przywiązaniem do tradycyjnych wartości, większym zapotrzebowaniem na stymulację, mniejszą pewnością siebie, większym poszukiwaniem doznań, bardziej tolerancyjnymi postawami odnośnie do zachowań dewiacyjnych, bardziej liberalnymi postawami koncentrującymi się wokół spożywania alkoholu. Nochajski i Stasiewicz [5] wskazują na występowanie u osób skazanych za prowadzenie samochodu w stanie nietrzeźwości cech charakterystycznych dla osobowości antyspołecznej. Zakrajsek i Shope [6] stwierdzili, że osoby, u których wcześniej wystąpiła inicjacja alkoholowa, w większym stopniu przejawiają ryzykowne zachowania dotyczące prowadzenia sa-

mochodu pod wpływem alkoholu. Okazuje się także, że nadużywanie alkoholu przez rodziców jest czynnikiem ryzyka prowadzenia pojazdów pod jego wpływem zarówno u mężczyzn, jak i u kobiet.

W Polsce brakuje badań, których przedmiotem byłaby analiza cech osobowości osób prowadzących pojazdy w stanie nietrzeźwości. Bąk i Bąk-Gajda [7] podkreślają, że funkcjonowanie kierowcy w ruchu drogowym warunkują czynniki psychofizyczne, przystosowanie społeczne, kontrola emocji oraz umiejętność radzenia sobie ze stresem w złożonej sytuacji zadaniowej.

Na podstawie literatury tematu sformułowano następujące hipotezy badawcze:

1. Mężczyzn odbywających karę pozbawienia wolności za prowadzenie samochodu w stanie nietrzeźwości charakteryzuje nasilona impulsywność, cechy osobowości antyspołecznej, emocjonalne sposoby radzenia sobie ze stresem oraz nasilony niepokój.

W związku z tym, że prowadzenie pojazdu w takim stanie jest sytuacją, w której kierowca naraża życie innych ludzi oraz swoje, w pracy sformułowano hipotezę drugą:

2. Mężczyźni odbywający karę pozbawienia wolności za prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości nie różnią się w zakresie cech osobowości od mężczyzn odbywających karę pozbawienia wolności za rozboje i pobicia.

Material

Badaniami objęto 44 mężczyzn odbywających karę pozbawienia wolności za prowadzenie samochodu w stanie nietrzeźwości (art. 178a kk; grupa I), 45 mężczyzn odbywających karę pozbawienia wolności za rozboje i pobicia (art. 280 kk; grupa II) oraz 32 mężczyzn nigdy nie karanych za przestępstwa, którzy nigdy nie prowadzili samochodu pod wpływem alkoholu, stanowiących grupę kontrolną (grupa III). W grupie I 6 mężczyzn spowodowało wypadek, prowadząc samochód w stanie nietrzeźwości (art. 178a § 4 kk). Osoby z grup I i II nie były karane wcześniej za inne przestępstwa. Badania wykonano w latach 2011–2012. Średni wiek osób z grupy I wynosił 38 lat, średnia długość odbywanej kary pozbawienia wolności – 7 miesięcy, a długość orzeczonej kary – 20 miesięcy. Średni wiek mężczyzn z grupy II wynosił 30 lat, a z grupy III – 37 lat. Ponad 60% osób z wszystkich trzech grup mieszkało w mieście. We wszystkich grupach najwięcej osób miało wykształcenie zawodowe i podstawowe, a najmniej – wyższe. Z danych zamieszczonych w dokumentacji wynika, że zespół uzależnienia od alkoholu stwierdzono u 57% mężczyzn z grupy I i 24% z grupy II. W grupie III żadna z osób nie spełniała kryteriów uzależnienia. Inne środki psychoaktywne przyjmowało 14% osób z grupy I, 31% z grupy II i 6% z grupy III. Samouszkodzeń dokonywało 7% mężczyzn z grupy I, 22% z II i 0% z III, zaś próby samobójcze podejmowało 2% osób z grupy I, 13% z II i 0% mężczyzn z grupy III. O szkodliwym spożywaniu alkoholu przez rodziców informowało 33% mężczyzn z grupy I, 35% z II i 16% z III. Przemocy fizycznej ze strony rodziców doświadczało 16% mężczyzn z grupy I, 24% z II i 6% z III. W rodzinie niepełnej wychowywało się 11% osób z grupy I, 32% z grupy II i 0% z grupy III.

Metody

W pracy zastosowano następujące metody badawcze: Ankietę socjodemograficzną własnej konstrukcji, Kwestionariusz Radzenia Sobie ze Stresem Janke, Erdmanna, Boucseina w polskim opracowaniu Januszewskiej [8], Kwestionariusz Narcyzmu „N” Deneke, Hilgenstock, Müller w polskim opracowaniu Januszewskiego [9], Test Przymiotnikowy ACL Gougha i Heilbruna w polskim opracowaniu Płużek [10], Arkusz Samooceny Cattella w polskim opracowaniu Hirszla [11] oraz Kwestionariusz Styl Życia autorstwa Trzebińskiej [12]. Kwestionariusz ten składa się z 10 skal odpowiadających 10 typom zaburzeń osobowości wyróżnionym w DSM-IV.

Wyniki

W celu weryfikacji hipotezy 1 porównano za pomocą testu t-Studenta wyniki mężczyzn z grupy I i III w zakresie danych uzyskanych na podstawie kwestionariuszy badających różne cechy osobowości. W związku z tym, że jeżeli w każdej z porównywanych grup liczba osób przekracza 30, to założenie normalności rozkładu nie jest założeniem krytycznym (z uwagi na centralne twierdzenie graniczne, które mówi, że rozkład z próby jest normalny bez względu na rozkład danej zmiennej w populacji [13, 14]) zastosowano test t-Studenta. W analizowanym przypadku zastosowano ten test, sprawdzając jednocześnie założenie o homogeniczności wariancji i stosując test t dla danych homogenicznych lub heterogenicznych. Zweryfikowano ponadto różnice między grupami testem U Manna–Whitneya, który potwierdził istotność statystyczną różnic w zakresie skal, w których stwierdzono ją wcześniej testem t. W tabelach pozostawiono wyniki testu t-Studenta z uwagi na jego większą moc.

Dane otrzymane na podstawie Ankiety socjodemograficznej informują, że uzależnionych od alkoholu jest istotnie więcej mężczyzn z grupy I niż z grupy III ($\chi^2 = 27,1$; $p = 0,001$).

Następnie porównano sposoby radzenia sobie ze stresem u osób z obu tych grup.

Tabela 1. Porównanie sposobów radzenia sobie ze stresem u osób z grup I i III

Skale KRS	Grupa I		Grupa III		t	p
	M	SD	M	SD		
Tendencja unikowa	12,95	3,16	11,06	3,24	2,50	0,015
Użalanie się nad sobą	9,44	3,45	7,16	3,41	2,82	0,006
Obwinianie siebie	10,93	3,60	8,50	3,50	2,89	0,005
Uzależnienie	4,39	3,47	2,66	3,69	2,06	0,043

M – średnia, SD – odchylenie standardowe, t – wynik testu t-Studenta, p – istotność statystyczna

Uwaga: W tabeli zamieszczono tylko te skale, w zakresie których wystąpiły istotne statystycznie różnice między porównywanymi grupami osób.

Mężczyźni z grupy I uzyskali istotnie wyższe wyniki w zakresie czterech skal Kwestionariusza Radzenia Sobie ze Stresem: Tendencja unikowa, Użalanie się nad

sobą, Obwinianie siebie i Uzależnienie. Wyniki te informują, że mężczyźni prowadzący samochód w stanie nietrzeźwości istotnie częściej niż mężczyźni z grupy kontrolnej w sytuacji stresu uciekają od trudności, użalają się nad sobą, długotrwale koncentrują się na poniesionych porażkach, obwiniają siebie oraz nadużywają alkoholu i innych środków psychoaktywnych.

Tabela 2 przedstawia wyniki uzyskane przez mężczyzn z grup I i III w zakresie skal Arkusza Samopoznania Cattella.

Tabela 2. Nasilenie niepokoju u osób z grup I i III

Skale Arkusza Samopoznania Cattella	Grupa I		Grupa III		t	p
	M	SD	M	SD		
Brak integracji osobowości	6,39	2,97	4,16	2,48	3,42	0,001
Niezrównoważenie emocjonalne	4,68	2,68	3,03	2,33	2,77	0,007
Podejrzliwość	3,45	1,70	2,55	1,69	2,28	0,026
Poczucie winy	10,66	3,61	8,87	3,71	2,09	0,040
Napięcie wewnętrzne	11,39	3,43	8,61	3,36	3,47	0,001
Niepokój jawny	12,30	6,03	8,74	6,29	2,47	0,016
Niepokój ukryty	16,57	4,94	12,26	5,10	3,67	0,001
Niepokój ogólny	31,95	9,96	23,81	10,33	3,44	0,001

M – średnia, SD – odchylenie standardowe, t – wynik testu t-Studenta, p – istotność statystyczna

Mężczyźni z grupy I uzyskali istotnie statystycznie wyższe wyniki w zakresie wszystkich skal Arkusza Samopoznania Cattella. Charakteryzuje ich istotnie bardziej nasilony niepokój, zarówno jawny, jak i ukryty. Są również bardziej impulsywni, niezrównoważeni emocjonalnie, niedojrzali, skłonni do reakcji drażliwych, mają bardziej nasiloną potrzebę uzyskania współczucia, uznania, uwagi, akceptacji, mniejszą tolerancję na frustrację, niższe poczucie własnej wartości. W stosunku do innych ludzi są bardziej podejrzliwi, nieufni, agresywni, wrodozy, egocentryczni i ekscentryczni niż osoby z grupy III. Mężczyzn z grupy I charakteryzuje nasilone napięcie i trudności przystosowawcze.

Tabela 3 przedstawia wyniki uzyskane przez mężczyzn z grup I i III w zakresie skal Testu Przymiotnikowego ACL.

Tabela 3. Porównanie obrazu realnego u osób z grup I i III

ACL	Grupa I		Grupa III		t	p
	M	SD	M	SD		
Potrzeba autonomii	47,84	5,59	45,13	5,35	2,07	0,04
Skala męskości	45,26	6,37	49,83	6,38	-3,02	0,01

M – średnia, SD – odchylenie standardowe, t – wynik testu t-Studenta, p – istotność statystyczna

Uwaga: W tabeli zamieszczono tylko te skale, w zakresie których wystąpiły istotne statystycznie różnice między porównywanymi grupami osób.

Osoby z grupy I uzyskały istotnie wyższe wyniki w skali Potrzeba autonomii, a istotnie niższe w skali Męskość. Wyniki te wskazują, że osoby te mają istotnie bardziej nasiloną niż mężczyźni z grupy III potrzebę łamania norm, zasad społecznych, praw, występowania przeciwko autorytetom oraz charakteryzuje ich mniejsza samodyscyplina, a także większe dążenie do zmiany i doświadczania różnorodnych bodźców.

Tabela 4 przedstawia wyniki uzyskane przez mężczyzn z grup I i III w zakresie skal Kwestionariusza Narcyzmu „N”.

Tabela 4. Porównanie cech narcystycznych u osób z grup I i III

Kwestionariusz N	Grupa I		Grupa III		t	p
	M	SD	M	SD		
Izolacja społeczna	2,47	0,50	2,21	0,45	2,27	0,03

M – średnia, SD – odchylenie standardowe, t – wynik testu t-Studenta, p – istotność statystyczna

Uwaga: W tabeli zamieszczono tylko te skale, w zakresie których wystąpiły istotne statystycznie różnice między porównywanymi grupami osób

Mężczyźni z grupy I uzyskali istotnie wyższe wyniki w skali Izolacja społeczna, co oznacza, że częściej niż osoby z grupy kontrolnej wybierają samotność z powodu braku zaufania do ludzi, których oceniają jako rozczarowujących, zagrażających i niegodnych zaufania.

Tabela 5 przedstawia wyniki uzyskane przez mężczyzn z grup I i III w zakresie skal Kwestionariusza Styl Życia autorstwa Trzebińskiej.

Tabela 5. Porównanie nasilenia cech osobowości u osób z grup I i III

Typy osobowości	Grupa I		Grupa III		t	p
	M	SD	M	SD		
Paranoidalna	2,02	0,80	1,48	0,66	3,05	0,003
Borderline	1,19	0,71	0,87	0,62	1,97	0,052
Antyspołeczna	1,37	0,85	0,88	0,64	2,73	0,008

M – średnia, SD – odchylenie standardowe, t – wynik testu t-Studenta, p – istotność statystyczna

Uwaga: W tabeli zamieszczono tylko te skale, w zakresie których wystąpiły istotne statystycznie różnice między porównywanymi grupami osób.

Osoby z grupy I uzyskały istotnie wyższe wyniki w skalach: Osobowość paranoidalna, antyspołeczna i borderline niż mężczyźni z grupy III.

W celu weryfikacji hipotezy 2, w kolejnej części pracy porównano w zakresie cech osobowości mężczyzn odbywających karę pozbawienia wolności za prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości (grupa I) z osobami odbywającymi karę pozbawienia wolności za rozboje i pobicia (grupa II). Na podstawie danych zebranych w ankiecie socjodemograficznej autorstwa Rzeszutko oraz informacji zamieszczonych w dokumentacji można sformułować wniosek, że znacząco więcej mężczyzn z grupy I było uzależnionych od alkoholu ($\text{Chi}^2 = 9,68$; $p = 0,002$), zaś istotnie więcej mężczyzn

z grupy II dokonywało samouszkodzeń ($\text{Chi}^2 = 4,23$; $p = 0,04$), podejmowało próby samobójcze ($\text{Chi}^2 = 3,76$; $p = 0,05$) oraz przyjmowało inne środki psychoaktywne ($\text{Chi}^2 = 3,90$; $p = 0,05$).

W zakresie sposobów radzenia sobie ze stresem mierzonych KRS, cech osobowości mierzonych Kwestionariuszem Styl Życia Trzebińskiej, obrazu siebie określonego na podstawie Testu Przymiotnikowego ACL, nie stwierdzono istotnych różnic między mężczyznami z grup I i II. Mężczyźni z grupy I różnią się istotnie od mężczyzn z grupy II w zakresie wyników uzyskanych w skalach Arkusza Samopoznania Cattella (tab. 6) oraz Kwestionariusza Narcyzmu „N” (tab. 7).

Tabela 6 przedstawia wyniki uzyskane przez mężczyzn z grup I i II w zakresie skal Arkusza Samopoznania Cattella.

Tabela 6. Nasilenie niepokoju u osób z grup I i II

Skale Arkusza Samopoznania Cattella	Grupa I		Grupa II		t	p
	M	SD	M	SD		
Poczucie winy	10,66	3,61	8,48	3,73	2,79	0,01
Niepokój ukryty	16,57	4,94	14,20	4,31	2,39	0,02
Niepokój ogólny	31,95	9,96	27,50	10,50	2,04	0,04

M – średnia, SD – odchylenie standardowe, t – wynik testu t-Studenta, p – istotność statystyczna

Uwaga: W tabeli zamieszczono tylko te skale, w zakresie których wystąpiły istotne statystycznie różnice między porównywanymi grupami osób

Mężczyźni z grupy I uzyskali istotnie statystycznie wyższe wyniki w zakresie skal Arkusza Samopoznania: Niepokój ukryty, Niepokój ogólny i Poczucie winy. Charakteryzuje ich bardziej nasilony niepokój ogólny i ukryty, bardziej nasilone poczucie osamotnienia, nieadekwatności i agresji skierowanej do siebie niż osoby z grupy II.

Tabela 7 przedstawia wyniki uzyskane przez mężczyzn z grup I i II w zakresie skal Kwestionariusza Narcyzmu „N”.

Tabela 7. Porównanie cech narcystycznych u osób z grup I i II

Kwestionariusz N	Grupa I		Grupa II		t	p
	M	SD	M	SD		
Wartość ideału	3,22	0,68	3,50	0,62	-2,01	0,05

M – średnia, SD – odchylenie standardowe, t – wynik testu t-Studenta, p – istotność statystyczna

Uwaga: W tabeli zamieszczono tylko te skale, w zakresie których wystąpiły istotne statystycznie różnice między porównywanymi grupami osób

Mężczyźni z grupy II uzyskali istotnie wyższe wyniki w skali Wartość ideału niż mężczyźni z grupy I. Mężczyźni odbywający karę pozbawienia wolności za rozboje i pobicia w porównaniu z mężczyznami odbywającymi karę pozbawienia wolności za prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości mają większe przekonanie o tym, że mają i kierują się lepszymi zasadami niż inni ludzie, którymi pogardzają.

Podsumowanie i dyskusja

Otrzymane wyniki badań pozwoliły na weryfikację sformułowanych w pracy hipotez badawczych. Na podstawie uzyskanych wyników wykazano, że mężczyźni odbywających karę pozbawienia wolności za prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości, w porównaniu z osobami nieprowadzącymi pojazdu pod wpływem alkoholu, nigdy niekaranych, charakteryzują bardziej nasilone cechy osobowości antyspołecznej, nasilony niepokój, zwiększona impulsywność, napięcie wewnętrzne, nierównowagę emocjonalną, drażliwość, nieufność, agresja, wrogość, egocentryzm, ekscentryczność, nasiloną potrzebę uzyskania uznania, uwagi, akceptacji, podkreślania swojej niezależności, łamanie norm, zasad społecznych i praw, występowania przeciwko autorytetom oraz dążenia do zmiany, doświadczania różnorodności bodźców i nowych wrażeń. Mężczyźni prowadzący pojazdy w stanie nietrzeźwości w porównaniu z grupą kontrolną mają większe trudności przystosowawcze, mniejszą samodyscyplinę, niższą tolerancję na frustrację, niższe poczucie własnej wartości oraz częściej stosują destrukcyjne sposoby radzenia sobie ze stresem: uciekają od problemów, obwiniają siebie, długotrwale koncentrują się na poniesionych porażkach oraz w sytuacji stresu częściej spożywają alkohol i stosują inne środki psychoaktywne. Wyniki te korespondują z opinią badaczy, którzy zwracają uwagę na nasiloną impulsywność [2], potrzebę poszukiwania doznań [3], łamanie norm społecznych [15], brak altruizmu, nasiloną agresję, wrogość, drażliwość [16], lęk, niski poziom przystosowania emocjonalnego [3, 4], brak empatii oraz skłonność do przejawiania zachowań antyspołecznych [5] u osób skazanych za prowadzenie samochodu pod wpływem alkoholu.

Interesujące wydają się wyniki, które wskazują na brak istotnych różnic w zakresie sposobów radzenia sobie ze stresem, obrazu siebie, zaburzeń osobowości, wrogości, agresji, impulsywności, niedojrzałości emocjonalnej, napięcia, poziomu przystosowania społecznego oraz respektowania norm i zasad społecznych między mężczyznami odbywającymi karę pozbawienia wolności za prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości a mężczyznami skazanymi za rozboje i pobicia. Cechy osobowości dyssocjalnej charakteryzują więc obie grupy. Mężczyźni prowadzący pojazdy w stanie nietrzeźwości różni od osób dokonujących rozbojów i pobicia bardziej nasilony niepokój, poczucie winy, a mniejsze przekonanie o kierowaniu się lepszymi zasadami od innych ludzi.

Z otrzymanych wyników można ponadto wnioskować, że istotnie więcej mężczyzn z grupy I niż z II jest uzależnionych od alkoholu. Niektórzy autorzy podkreślają, że osoby prowadzące samochód w stanie nietrzeźwości funkcjonują pod względem psychologicznym podobnie jak osoby uzależnione od alkoholu [17]. Cechy osobowości, takie jak impulsywność, wykorzystywanie unikających, emocjonalnych sposobów radzenia sobie ze stresem, spożywanie alkoholu w sytuacji stresu, nasilony lęk i niepokój charakteryzują zarówno mężczyzn odbywających karę pozbawienia wolności za prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości, jak i osoby uzależnione od alkoholu [16–18]. Niska lub bardzo wysoka samoocena, która zdaniem Łosiaka [19] współwystępuje z dużym spożyciem alkoholu, nie jest jednak związana z prowadzeniem

pojazdów mechanicznych w stanie nietrzeźwości. Badania wykazały, że mężczyźni z grupy I nie różnią się w zakresie poziomu samooceny od mężczyzn z grupy kontrolnej.

Na podstawie uzyskanych wyników można sformułować wniosek, że istotnie mniej osób skazanych za prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości niż mężczyzn skazanych za rozboje i pobicia dokonywało samouszkodzeń, podejmowało próby samobójcze oraz przyjmowało środki psychoaktywne.

Na uwagę zasługują również wyniki badań wskazujące, że o szkodliwym spożywaniu alkoholu przez rodzica oraz doświadczaniu przemocy fizycznej ze strony rodziców informowało więcej mężczyzn skazanych na karę pozbawienia wolności za prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości oraz za rozboje i pobicia niż mężczyzn niekaranych. Niektórzy badacze tematu [6] podkreślają, że szkodliwe spożywanie alkoholu przez rodziców może być czynnikiem ryzyka prowadzenia pojazdu pod wpływem alkoholu zarówno przez kobiety, jak i przez mężczyzn, a uzależnienie rodziców od alkoholu jest czynnikiem prognostycznym powrotu do takich zachowań [16]. Można jednocześnie sformułować hipotezę, że doświadczana ze strony rodziców przemoc fizyczna, agresja, jest czynnikiem sprzyjającym uczeniu się zachowań agresywnych przez dzieci, których przejawem jest również ryzykowne prowadzenie pojazdu.

Wnioski

1. Mężczyzn odbywających karę pozbawienia wolności za prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości charakteryzują istotnie bardziej nasilone cechy osobowości dyssocjalnej, bardziej nasilony niepokój, impulsywność, drażliwość, nieufność, agresja, egocentryzm, ekscentryczność, nasiloną potrzebą uzyskania uznania, łamanie norm społecznych, doświadczania różnorodności bodźców, nowych wrażeń, większe trudności przystosowawcze, mniejsza samodyscyplina, niższe poczucie własnej wartości oraz częściej stosowane destrukcyjne, ucieczkowe i emocjonalne sposoby radzenia sobie ze stresem w porównaniu z osobami niekaranymi za przestępstwa, które nigdy nie prowadziły pojazdu w stanie nietrzeźwości.
2. W zakresie nasilenia cech zaburzeń osobowości, sposobów radzenia sobie ze stresem oraz obrazu siebie nie stwierdzono istotnych różnic między mężczyznami odbywającymi karę pozbawienia wolności za prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości a mężczyznami odbywającymi karę pozbawienia wolności za rozboje i pobicia.

Piśmiennictwo

1. Komenda Główna Policji. Biuro Ruchu Drogowego, Zespół Profilaktyki i Analiz. *Wypadki drogowe w Polsce w 2012 roku*. Warszawa 2013; <http://dlakierowcow.policja.pl/dk/statystyka/47493dok.html> [dostęp 31.03.2015].
2. Jonah BA. *Sensation seeking and risky driving: a review and synthesis of the literature*. *Accid. Anal. Prev.* 1997; 29(5): 651–665.

3. Ulleberg P. *Personality subtypes of young drivers. Relationship to risk-taking preferences, accident involvement, and response to a traffic safety campaign.* Transportation Res. Part F: Traffic Psychol. Behav. 2002; 4(4): 279–297.
4. Beirness OJ. *Do we really drive as we live? The role of personality factors in road crashes.* Alcohol Drugs Driv. 1993; 9(3–4): 129–143.
5. Nochajski TH, Stasiewicz PR. *Relapse to driving under the influence (DUI): A review.* Clin. Psychol. Rev. 2006; 26(2): 179–195.
6. Zakrajsek SJ, Shope JT. *Longitudinal examination of underage drinking and subsequent drinking and risky driving.* J. Safety Res. 2006; 37(5): 443–451.
7. Bąk J, Bąk-Gajda D. *Psychologiczne czynniki bezpieczeństwa ruchu drogowego.* Eksp. Niezawodn. 2008; 3: 22–29.
8. Januszewska E. *Kwestionariusz Radzenia Sobie ze Stresem. Wartość diagnostyczna i wyniki badań młodzieży.* W: Oleś P. red. *Wybrane zagadnienia z psychologii klinicznej i osobowości. Metody diagnostyczne w badaniach dzieci i młodzieży.* Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL; 2005. s. 91–124.
9. Januszewski A. *Kwestionariusz Narcyzmu. Wartość diagnostyczna w świetle wyników badań polskiej młodzieży.* W: Oleś P. red. *Wybrane zagadnienia z psychologii klinicznej i osobowości. Metody diagnostyczne w badaniach dzieci i młodzieży.* Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL; 2005. s. 153–196.
10. Juros A, Oleś P. *Struktura czynnikowa i skupieniowa Testu Przymiotnikowego ACL H.G. Gougha i A.B. Helbruna.* W: Brzeziński J, Hornowska E. red. *Z psychometrycznych problemów diagnostyki psychologicznej.* Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM; 1993. s. 171–201.
11. Siek S. *Wybrane metody badania osobowości.* Warszawa: Wydawnictwo ATK; 1983.
12. Trzebińska E. *Szałeństwo bez utraty rozumu. Z badań nad zaburzeniami osobowości.* Warszawa: Wydawnictwo SWPS; 2009.
13. Stanisław A. *Przystępny kurs statystyki z zastosowaniem STATISTICA PL na przykładach z medycyny.* Kraków: StatSoft; 2006.
14. Francuz P, Mackiewicz R. *Przewodnik po metodologii i statystyce nie tylko dla psychologów.* Lublin: Wydawnictwo KUL; 2005.
15. Bina M, Graziano F, Bonino S. *Risky driving and Lifestyles in adolescence.* Accid. Anal. Prev. 2006; 38(3): 472–481.
16. Ulleberg P, Rundmo T. *Personality, attitudes and risk perception as predictors of risky driving behaviour among young drivers.* Safety Sci. 2003; 41(5): 427–443.
17. Hubicka B, Källmén H, Hiltunen A, Bergman H. *Personality traits and mental health of severe drunk drivers in Sweden.* Soc. Psychiatry Psychiatr. Epidemiol. 2010; 45(7): 723–731.
18. Kałwa A. *Impulsywność a podejmowanie decyzji u osób uzależnionych od alkoholu.* Psychiatr. Pol. 2013; 47(2): 325–334.
19. Łosiak W. *Samoocena i oczekiwania związane z alkoholem a spożywanie alkoholu przez uczniów szkół średnich.* Psychiatr. Pol. 2008; 42(3): 431–441.

Adres: Beata Pawłowska
II Klinika Psychiatrii i Rehabilitacji Psychiatrycznej
Uniwersytet Medyczny w Lublinie
20-439 Lublin, ul. Głuska 1

Otrzymano: 23.03.2014

Zrecenzowano: 28.05.2014

Otrzymano po poprawie: 15.06.2014

Przyjęto do druku: 25.02.2015